

Adviestekst**tolken Vlaamse Gebarentaal in het onderwijs****15 september 2009****Advies m.b.t. tolken Vlaamse Gebarentaal in het onderwijs aan dove en slechthorende middelbare scholieren naar aanleiding van de problematische situatie vandaag¹**

Naar aanleiding van een ingediend verzoekschrift van vier ouderparen die het recht op toegankelijk inclusief onderwijs eisen voor hun dove kinderen werd aan de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal gevraagd om hierover een standpunt in te nemen. In het volgend persbericht van Fevlado wordt toegelicht wat de zaak juist behelst:

Vier ouderparen dienen een verzoekschrift in om voor hun dove kinderen het recht op te eisen op toegankelijk inclusief onderwijs.

Fevlado lobbyt al jarenlang bij het ministerie van Onderwijs om meer tolkuren te verkrijgen voor dove kinderen en jongeren in het inclusief onderwijs, maar vond tot nu toe weinig of geen gehoor. Tal van dove kinderen moeten meer dan de helft van de schooltijd uitzitten zonder communicatie en zonder toegang tot het lesgebeuren. Deze situatie is voor dove kinderen niet alleen onaangenaam en kwetsend, maar hypothekeert ook de kansen op doorstroming naar het hoger onderwijs en later de arbeidsmarkt.

De procedure vormt de eerste toepassing van het op 10 juli 2008 goedgekeurde Gelijkekansen- en gelijkebehandelingsdecreet. De ouders en kinderen worden bijgestaan door het Brusselse advocatenbureau Stibbe, dat deze zaak op pro deo basis behandelt.

De scholen die voor de rechter worden gedaagd en de Vlaamse overheid hebben nagelaten om **redelijke aanpassingen** te treffen voor dove en slechthorende scholieren, omwille van een **manifest gebrek aan tolkondersteuning** (7 van de 30 lessen per week) en een ondoorzichtige **procedure** voor het aanvragen hiervan.

In juli 2009 sprak de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent zich uit over drie van de vier leerlingen: het huidige tolkenpakket van dove leerlingen maakt een weigering uit van redelijke aanpassingen voor personen met een handicap.

¹ Delen uit deze tekst werden overgenomen uit Vermeerbergen M. & Van Herreweghe M. (red.), *Wat (geweest/gewenst) is. Organisaties van en voor doven in Vlaanderen bevraagd over 10 thema's*, Gent: Academia Press / Fevlado-Diversus, 2008.

De adviescommissie benadrukt dat het onderwijs aan dove en slechthorende jongeren een genuanceerd en complex verhaal is, maar dat het concept van 100% toegankelijkheid van het middelbaar onderwijs voor dove en slechthorende scholieren uiterst belangrijk is. Die toegankelijkheid kan echter op verschillende manieren gerealiseerd worden. De ideale onderwijssituatie voor dove en slechthorende scholieren zou een reorganisatie binnen het onderwijs vereisen (zie verder). De adviescommissie beseft echter dat dit op de korte termijn, i.e. dit schooljaar, niet haalbaar is, en stelt als overgangssituatie dan voor dat er meer tolken in het middelbaar onderwijs ingeschakeld moeten worden. Hieronder volgt dus een advies op de korte termijn (als overgangssituatie) en aan advies op de middellange termijn (als meer ideale situatie).

1. Advies op de korte termijn

De actuele situatie m.b.t. toegankelijkheid van het middelbaar onderwijs voor dove jongeren is zeer precair. Veel ouders kiezen ervoor hun kinderen naar het gewone onderwijs te laten gaan omdat ze vinden dat de in punt 2 vermelde nadelen van het buitengewoon onderwijs te zwaar doorwegen op de toekomst van hun dove of slechthorende kind. Ze maken op dit moment dan ook vaak de keuze om hun kind te integreren in het reguliere onderwijs met ondersteuning van tolken Vlaamse Gebarentaal. Zoals hierboven gesteld, is er echter een manifest gebrek aan tolkondersteuning binnen het geïntegreerd onderwijs. Vele kinderen in het onderwijs worden hier het slachtoffer van. Omdat de in punt 2 voorgestelde structurele aanpassingen op de korte termijn niet haalbaar zullen zijn, wordt voorgesteld om als overgangssituatie dan toch tenminste het aantal tolkuren voor dove en slechthorende leerlingen in het reguliere onderwijs fors uit te breiden om de gewenste 100% toegankelijkheid van het onderwijs te garanderen. De commissie wijst op het feit dat er bij de aanvang van het "experiment" tolken in onderwijs gestart is met een erg klein aantal beschikbare tolkuren. Elk bijkomend tolk uur lijkt dan ook relatief gezien veel te betekenen, maar in de realiteit zet dit amper zoden aan de dijk. De vraag naar 100% toegankelijkheid in het reguliere onderwijs moet in deze situatie dus gezien worden als 100% dekking van de onderwijsuren en activiteiten extra muros en bijgevolg als een recht op 100% tolkuren. In welke mate dat aantal tolkuren ook effectief opgenomen wordt, dient door de leerling zelf, na overleg met ouders, het schoolteam enz., beslist te worden. Bovendien wil de commissie nog benadrukken dat het niet de bedoeling kan zijn om deze oplossingen op de korte termijn (met 100% tolkuren) voor iedereen te bestendigen op de middellange termijn. Zoals hierboven vermeld, is de commissie op de middellange termijn duidelijk voorstander van structurele veranderingen, maar 100% tolkondersteuning zal nodig blijven voor die scholieren die in de toekomst toch volledig voor geïntegreerd onderwijs willen kiezen.

Het CAB² berekende op basis van een geschat gemiddeld aantal lessen (en dus tolkuren) per week de kostprijs voor dit scenario. Zonder verhoging van het honorarium voor de tolken zou een dekking van 100% lessen voor het CAB betekenen dat er vier keer zoveel middelen nodig zouden zijn als vandaag. Dit heeft ook verstrekken gevolgen voor het aantal tolken dat nodig zal zijn aangezien er tientallen nieuwe tolken vereist zullen zijn om aan dit scenario een antwoord te kunnen bieden. Tientallen nieuwe tolken aantrekken wordt volgens het CAB quasi onhaalbaar op basis van het huidige statuut en honorarium van de tolken. Ook daar moet dus aan gesleuteld worden. Er zal bijkomende financiële ruimte voorzien moeten worden voor een meer realistisch tolkhonorarium.

² Het CAB staat voor het "Communicatie Assistentie Bureau", een door de Vlaamse overheid gesubsidieerd VGT-tolkenbemiddelingsbureau.

100% toegankelijkheid van het gewoon onderwijs veronderstelt minstens:

- een voldoende aantal tolkuren: de uitbreiding van het totale budget dient gelijk te lopen met het aantal leerlingen dat integreert;
- de mogelijkheid om deze tolkuren ook te kunnen uitvoeren, i.e. een aanpassing van het honorarium en statuut van de tolken
- de garantie dat een leerling tijdens zijn/haar studies op een minimum aantal tolkuren kan rekenen (op dit moment is enkel een maximum vastgelegd);
- tolken die kwaliteitsvol tolkwerk kunnen leveren;
- een aanpassing van de starre en verouderde administratieve regelgeving m.b.t. het inzetten van tolken.

De commissie wil ook duidelijk stellen dat tolken geen G.On.-begeleiders zijn en dat het niet de bedoeling kan zijn om de uren van de G.On.-begeleiding in te leveren ten voordele van tolkuren. Beide hebben een noodzakelijke, maar duidelijk verschillende functie.

Het inzetten van tolken VGT zou trouwens ook binnen het dovenonderwijs mogelijk moeten zijn. We denken hierbij aan situaties zoals interim-leerkrachten die nog geen VGT kennen, leerkrachten die slechts één vak geven aan dove leerlingen, beginnende leraren, ... Op dit moment is de inzet van tolken binnen het buitengewoon onderwijs niet mogelijk en kampen dove leerlingen met grote barrières in bovengenoemde situaties. Ook binnen het dovenonderwijs dient de continuïteit van de toegankelijkheid van het lesprogramma gegarandeerd te kunnen worden.

2. Advies op de middellange termijn.

1.1. Volwaardige keuze tussen gewoon middelbaar onderwijs en buitengewoon secundair type-7-onderwijs

Momenteel kunnen dove en slechthorende leerlingen naar de middelbare school gaan binnen het reguliere onderwijs of binnen het buitengewoon type-7-onderwijs. Dat zijn twee erg sterk van elkaar verschillende leeromgevingen met elk belangrijke voor- en nadelen.

In het buitengewoon onderwijs hebben dove kinderen een peer group waarmee ze kunnen communiceren en zich identificeren. Ook is er meer kans op een toegankelijk aanbod van het onderwijs, uiteraard op voorwaarde dat leerkrachten over de gepaste communicatievaardigheden en over de specifieke kennis en vaardigheden beschikken die van belang zijn binnen het onderwijs aan dove kinderen. Dit kan het beste gegarandeerd worden binnen een bilinguaal – bicultureel programma (met Nederlands en Vlaamse Gebarentaal als evenwaardige talen). Het buitengewoon onderwijs kampt echter ook met een aantal minpunten: zo wordt de populatie kinderen/jongeren steeds kleiner omdat meer en meer kinderen/jongeren integreren in het gewoon onderwijs, is de keuze wat betreft opleidingsmogelijkheden (erg) beperkt, moeten kinderen/jongeren vaak ver reizen om hun school te bereiken. Bovendien, en dit is één van de grootste knelpunten, kan het buitengewoon secundair onderwijs geen diploma's uitreiken.

Het gewoon onderwijs biedt enkele aantrekkelijke perspectieven die het buitengewoon onderwijs niet kan bieden: een school in de nabije omgeving (waar misschien de broers en zussen ook naar school gaan), contacten met horende leeftijdsgenoten, voor het middelbaar onderwijs een brede waaier aan opleidingsmogelijkheden en de mogelijkheid een diploma te behalen. Het gewoon onderwijs houdt echter ook risico's in. Kinderen/jongeren kunnen er geïsoleerd zijn op het vlak van communicatie omdat zij vaak als enige dove scholier schoollopen in een "horende" school. Er zijn risico's met betrekking tot identificatie en socialisatie, omdat deze kinderen/jongeren in veel gevallen weinig tot geen contact hebben met dove leeftijdsgenoten. Voor jongere kinderen geldt dat ook de taalontwikkeling (en specifiek dan de verwerving van Vlaamse Gebarentaal) in het gedrang kan komen omdat er buiten het buitengewoon onderwijs nauwelijks (structurele) mogelijkheden zijn om VGT te leren.

Ouders van dove en slechthorende jongeren en de jongeren zelf moeten de kans krijgen om op basis van een evenwichtige inschatting van de mogelijkheden en de eigenheid van hun kind / zichzelf te kiezen voor de ene of de andere setting. Op dit moment is die keuze er eigenlijk niet: zeker voor het middelbaar onderwijs biedt het gewoon onderwijs meer mogelijkheden wat betreft niveau en studierichtingen en in het buitengewoon onderwijs is het niet mogelijk om een diploma te halen (enkel vanuit het gewoon onderwijs kan dus doorgestroomd worden naar hoger onderwijs). Daardoor voelen veel ouders dat ze voor een dilemma staan en geen optimale keuze kunnen maken op basis van de eigenheid en mogelijkheden van hun kind. Ook bijvoorbeeld ouders (en de jongeren zelf) die zoon of dochter graag zouden zien schoollopen samen met andere dove kinderen/jongeren kiezen nu niet zelden voor gewoon onderwijs. Een veel gehoord argument hier is dat dit de enige manier is om de deur naar hoger onderwijs open te houden. Ook de ruime keuze aan studierichtingen wordt vaak genoemd als argument.

1.2. Nood aan nieuwe organisatievormen

Om een vrije keuze tussen gewoon en buitengewoon onderwijs te garanderen, is het dus uiterst belangrijk dat het niveau en het aanbod van het buitengewoon onderwijs en het gewoon onderwijs gelijkwaardig zijn en dat het buitengewoon onderwijs gelijkwaardige diploma's kan uitreiken. Ook het aanbieden van een ruime keuze aan studierichtingen wordt echter alsmaar moeilijker te realiseren. Onder meer ten gevolge van de huidige ongelijkwaardigheid tussen buitengewoon en gewoon onderwijs bestaat een reële kans op een verdere schaalverkleining van het buitengewoon onderwijs. Binnen de dovenscholen wordt zelfs de vraag gesteld of er over enkele jaren nog wel dove leerlingen zonder bijkomende beperking zullen overblijven in het buitengewoon middelbaar onderwijs. Aangezien dit de vrije keuze van ouders nog meer zou beperken, is dat helemaal geen wenselijke evolutie. Omdat het echter om een kleine doelgroep gaat, die zich niettemin in een unieke situatie bevindt, lijkt het voor Vlaanderen dus aangewezen om te zoeken naar en te pleiten voor nieuwe organisatievormen wat betreft het middelbaar onderwijs voor dove en slechthorende leerlingen. Dat zal moeten gebeuren in overleg met alle actoren in het veld. De adviescommissie is er voorstander van om dit overleg zo snel mogelijk op gang te laten komen.

1.3. Volwaardige plaats van VGT en Dovencultuur binnen het curriculum

Dove kinderen en jongeren hebben recht op een vak VGT en Dovencultuur en contact met andere dove kinderen en volwassen dove rolmodellen. Het belang van cultureel dove rolmodellen wordt te vaak onderschat. Dit veronderstelt dat de vakken VGT en Dovencultuur een volwaardige plaats krijgen binnen het curriculum, dat er meer doof personeel aangeworven kan worden en dat dit vlotter mogelijk wordt.

September 2009

Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal